

1<sup>ο</sup> ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΑΔΩΓΙΚΗΣ  
ΚΕΝΤΡΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗΣ ΑΣΠΑΙΤΕ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 25-29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2023



# *Τα χαρακτηριστικά των φοιτητών*

---

Νατάσσα Ράικου

Επικ. Καθηγήτρια ΠΤΕΑ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

[araikou@uth.gr](mailto:araikou@uth.gr)

*Η πιο σημαντική παιδαγωγική γνώση που χρειαζόμαστε εμείς οι εκπαιδευτικοί για να κάνουμε καλή δουλειά είναι η συνεχής επίγνωση για το πώς βιώνουν τη μάθηση οι εκπαιδευόμενοί μας*

(Brookfield, 2015 'The Skillful Teacher')

# Οι νέοι σήμερα τι χαρακτηριστικά έχουν;

---

- Πιο περίπλοκα & πολυσύνθετα χαρακτηριστικά σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές
- Επιθυμούν να μπορούν να μαθαίνουν συνεχώς νέες δεξιότητες & να έχουν νέες εμπειρίες
- Ιδιαίτερα με τις νέες τεχνολογίες, έχουν μια φυσική άνεση...



# Είναι ψηφιακά...

---

«Ιθαγενείς» και όχι «Μετανάστες»



# Οι νέοι σήμερα τι χαρακτηριστικά έχουν;

---

**Παρόλα αυτά...** η πρόσωπο με πρόσωπο επαφή με τους άλλους παραμένει προτεραιότητά τους (παράδειγμα πανδημίας COVID)




η νέα γενιά επιθυμεί  
έντονα την ανθρώπινη  
αλληλεπίδραση



Ωστόσο...

Γιατί η σημερινή  
εκπαίδευση δεν  
θεωρείται  
αποτελεσματική;



# Οι νέοι σήμερα πώς μαθαίνουν;

---

Οι σημερινοί εκπαιδευόμενοι δεν είναι πλέον οι άνθρωποι για τους οποίους έχουν σχεδιαστεί τα εκπαιδευτικά μας συστήματα

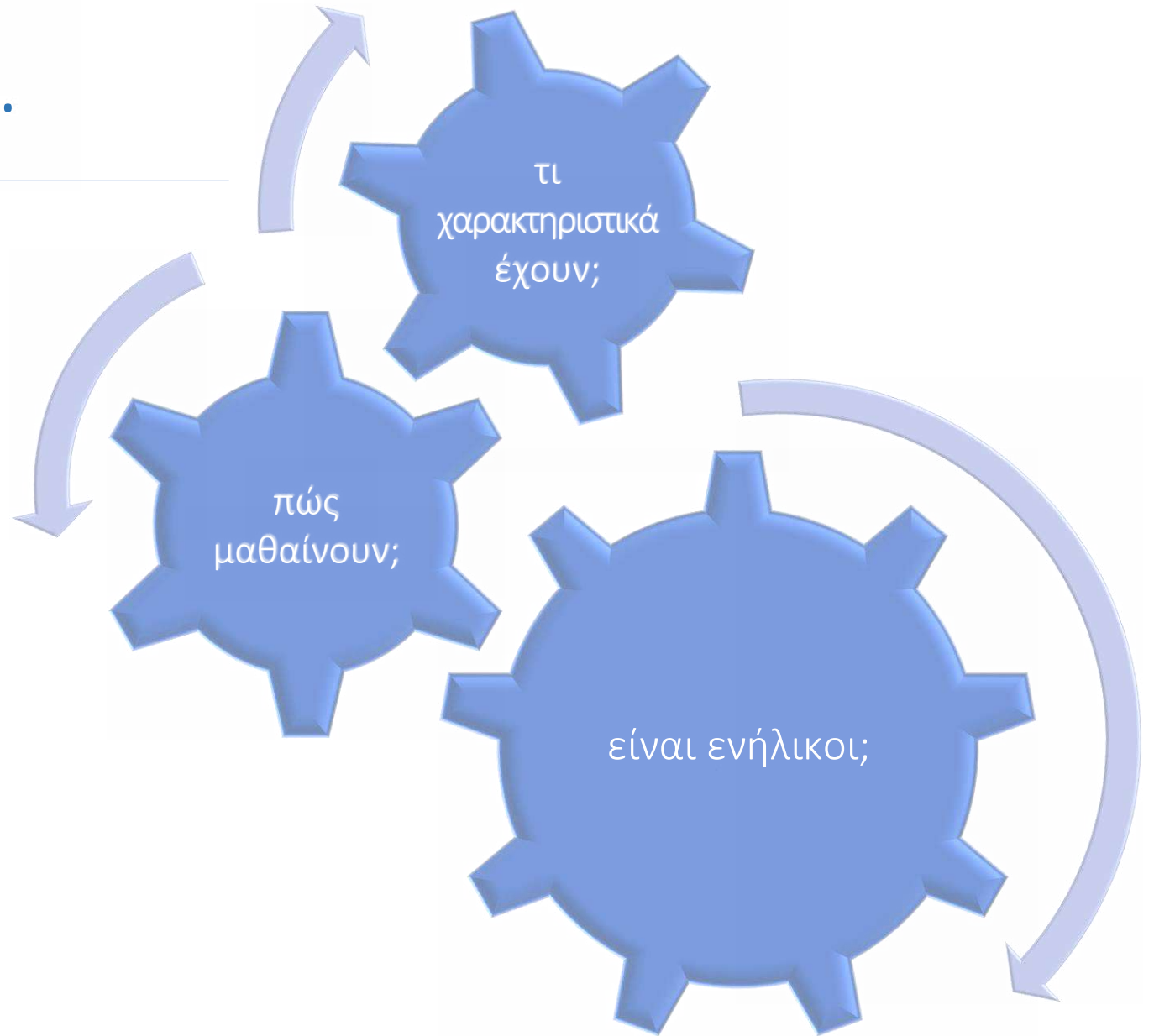
(Prensky, 2001)

microlearning



# Οι φοιτητές σήμερα...

---



# Τι είναι η ενηλικιότητα;

---

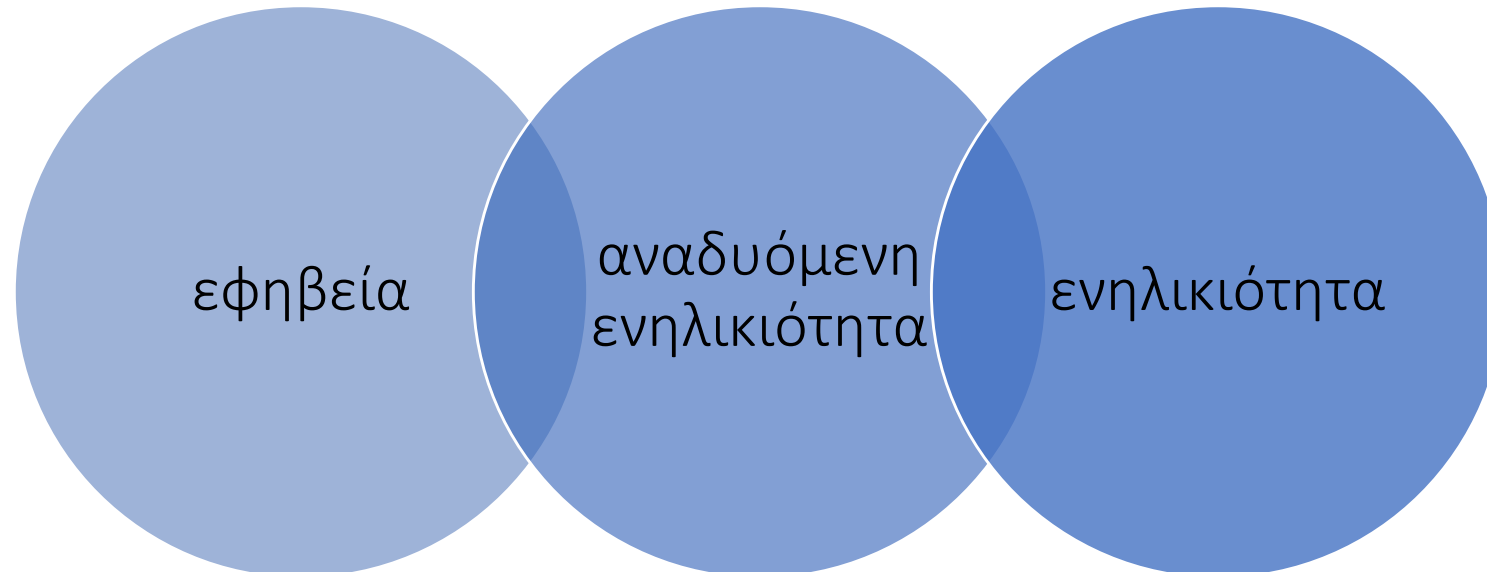
... δύσκολος ο προσδιορισμός, μεγάλη διαφοροποίηση στους ορισμούς



Η **ενηλικιότητα** συνδέεται με τις έννοιες της **ωριμότητας**, της **προοπτικής** και της **υπευθυνότητας**, κι επομένως, θεωρείται από πολλούς ως **ιδανικό**, για το οποίο κάθε άνθρωπος αγωνίζεται και το οποίο αν και δεν μπορεί να επιτευχθεί απόλυτα, είναι η **διαδικασία** όπου γινόμαστε πιο ώριμοι, πιο ισορροπημένοι και πιο υπεύθυνοι (A. Rogers)

# Οι φοιτητές είναι ενήλικοι.... Είναι;

Το άτομο έχει αφήσει πίσω την εξάρτηση της παιδικής ηλικίας αλλά δεν έχει ακόμη εισέλθει στη φάση της υπευθυνότητας που χαρακτηρίζει την ενηλικιότητα



# Αναδυόμενη ενηλικιότητα (emerging adulthood) είναι....

---



...η χρονική περίοδος κατά την οποία ο άνθρωπος μεταβαίνει από την εφηβεία στην ενηλικιότητα (Arnett, 2004)

... μια ξεχωριστή περίοδος (περίπου 18-28 ετών), κατά την οποία το άτομο εξερευνά πλήθος από κατευθύνσεις στην αγάπη, τη δουλειά και τις κοσμοθεωρίες του



# Διαστάσεις της αναδυόμενης ενηλικιότητας

---

*Πρόκειται για μια περίοδο...*

1. εξερεύνησης της ταυτότητας
2. αστάθειας λόγω της διαρκούς αναζήτησης ταυτότητας
3. εστίασης στον **εαυτό**
4. αίσθησης του **ενδιάμεσου** & παλινδρομήσεων
5. των **πιθανοτήτων** και αυξημένων προσδοκιών



# Όλοι οι νέοι βιώνουν με τον ίδιο τρόπο την περίοδο α.ε.;

---



- ✓ Δεν ισχύει για όλους τους ανθρώπους
- ✓ Εμφανίζεται κάτω από ορισμένες συνθήκες στη σύγχρονη εποχή και μόνο σε κάποιες κουλτούρες του ανεπτυγμένου κόσμου
- ✓ Διακυμάνσεις στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση ακόμα και μέσα σε μία ευημερούσα κοινωνία

# Ερευνητικά δεδομένα από την Ελλάδα για ΑΕ

Ενδεικτικές έρευνες: Petrogiannis, 2011· Leontopoulou, Mavridis, & Giotsa, 2016· Galanaki & Leontopoulou, 2017· Galanaki & Sideridis, 2018

	ΝΑΙ	ΝΑΙ σε μερικές περιπτώσεις	ΌΧΙ σε μερικές περιπτώσεις	ΟΧΙ
Φοιτ. ΤΗΜΤΥ & ΤΕΕΑΠΗ	16,9	67,6	12,2	3,3
Φοιτ. ΤΕΕΑΠΗ	18	67,2	11,4	3,4
Φοιτ. Γιατροί	38,2	50,9	9,1	1,8
Φοιτ. Πιλότοι	74,1	21,0	3,7	1,2

2015-2016: 332 φοιτ. Πανεπιστημίου Πατρών (200 Τμήμα ΗΜΤΥ & 132 ΤΕΕΑΠΗ, 136 άνδρες & 196 γυναίκες)  
(Tsipianitis & Karalis, 2018)

2017-2018: 81 νέοι εκπαιδευόμενοι πιλότοι (4 γυναίκες)  
(Karogiannis, Karalis & Raïkou, 2021)

2019-2020: 110 φοιτ. Ιατρικής Πανεπιστημίου Πατρών (37 άνδρες & 73 γυναίκες)  
(Raïkou & Konstantopoulou, 2021)

2020-2021: 206 φοιτ. ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστημίου Πατρών (195 γυναίκες & 11 άνδρες) (\* περίοδος καραντίνας λόγω covid)  
(Raïkou, 2022)

Ποιοτικές έρευνες για την επίδραση στην ΑΕ α) της Πρακτικής Άσκησης στο ΤΕΕΑΠΗ (Φιλιππίδη & Ράικου, 2018· Καλαντζή & Ράικου, 2019) β) του ERASMUS (Mastora, Panagoroulou & Raïkou, 2020)

# Οι σημερινοί φοιτητές είναι όμως μόνο νέοι;

---

Σύγχρονες θεωρητικές συμβολές μας παρέχουν εργαλεία μέσω των οποίων μπορούμε ευχερέστερα να ταυτοποιήσουμε τα **χαρακτηριστικά**, τις **ανάγκες** και τους **προτιμώμενους τρόπους μάθησης** των φοιτητών όλων των ηλικιών, ιδιαίτερα για τους αποκαλούμενους ώριμους φοιτητές (mature students), δηλαδή, για εκείνους που επανέρχονται στην εκπαίδευση μετά από μακρά αποχή.



# Πώς αναπτύσσεται νοητικά το άτομο;

Δομο-αναπτυξιακή  
προσέγγιση

**Ανάπτυξη** είναι μια βαθμιαία διεργασία με την οποία πραγματοποιείται ένας **σταδιακός μετασχηματισμός** στον τρόπο που **οργανώνουμε τα νοήματα** (Kegan, 2007)

5 γνωστικά επίπεδα ή  
στάδια συνείδησης  
του ατόμου

Όσο περισσότερο ελέγχουμε, επεξεργαζόμαστε και σχετιζόμαστε με τη γνώση που αποκτούμε, τόσο πιο πολύπλοκος και πιο διευρυμένος γίνεται ο τρόπος που γνωρίζουμε και κατά συνέπεια, το άτομο αναπτύσσεται και εξελίσσεται

# 1ο στάδιο

---

Μάθηση μέσα από τη φαντασία. Στο επίπεδο αυτό εντάσσονται τα παιδιά, όπου το άτομο αντιλαμβάνεται τον κόσμο μέσα από την φαντασία του.



## 2ο στάδιο - εργαλειακός νους

---



Το άτομο δραστηριοποιείται βασισμένο σε ένα απλό σχήμα που τα νοήματά του εξυπηρετούν ατομικιστικά συμφέροντα. Εδώ εντάσσονται τα άτομα από την εφηβεία τους, όπου οι προσωπικές επιθυμίες και τα θέλω τους τους οδηγούν.

## 3ο στάδιο - κοινωνικοποιημένος νους

---

Το άτομο πλέον «ανήκει» κάπου (σε μια ομάδα, ένα κοινωνικό σύνολο, ένα ιδεολογικό σύστημα, έναν επαγγελματικό χώρο κ.ά.). Υποτάσσει το άμεσο προσωπικό συμφέρον στο συμφέρον της βασικής κοινωνικής του σχέσης από την οποία αλληλεξαρτάται. Εσωτερικεύει (άκριτα) τις αξίες της ομάδας ή ιδεολογίας στην οποία ανήκει, καθώς και τις προσδοκίες που έχουν οι γύρω του από τον ίδιο.



## 4ο στάδιο - αυτοκαθοριζόμενος νους

---



Το άτομο μπορεί να αυτοκαθορίζεται και αυτορρυθμίζεται. Αποστασιοποιείται από τις κοινωνικές πιέσεις, χωρίς να πάψει να νοιάζεται και να σχετίζεται δημιουργικά με άτομα ή ομάδες που το ενδιαφέρουν. Μπορεί να επεξεργαστεί συνθετικά τις περιστάσεις, καθώς και τις προσδοκίες των άλλων και με γνώμονα το σύστημα αξιών του- να αξιολογήσει και ιεραρχήσει όλα αυτά και να (επανα)προσδιορίσει λειτουργικά τη συμπεριφορά του με στόχο τη χειραφέτησή του.

## 5ο στάδιο - αυτομετασχηματιζόμενος νους

---

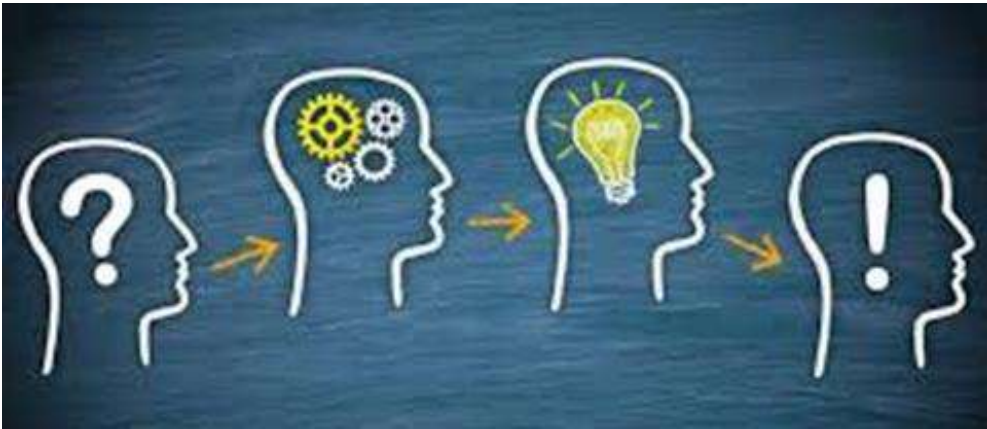
Εκτός από τα στοιχεία του 4ου σταδίου, σε αυτό το στάδιο το άτομο έχει μάθει τα όρια του ίδιου του εσωτερικού του συστήματος και τα όρια της πλήρους ταυτοποίησης κάθε εσωτερικού συστήματος. Αντί να βλέπει τους άλλους ως άτομα με διαφορετικά εσωτερικά συστήματα, τα άτομα σε αυτό το στάδιο μπορούν να εντοπίσουν τις ομοιότητες που είναι κρυμμένες και που κάποτε έμοιαζαν ως διαφορές.



# Δομο-αναπτυξιακή προσέγγιση

---

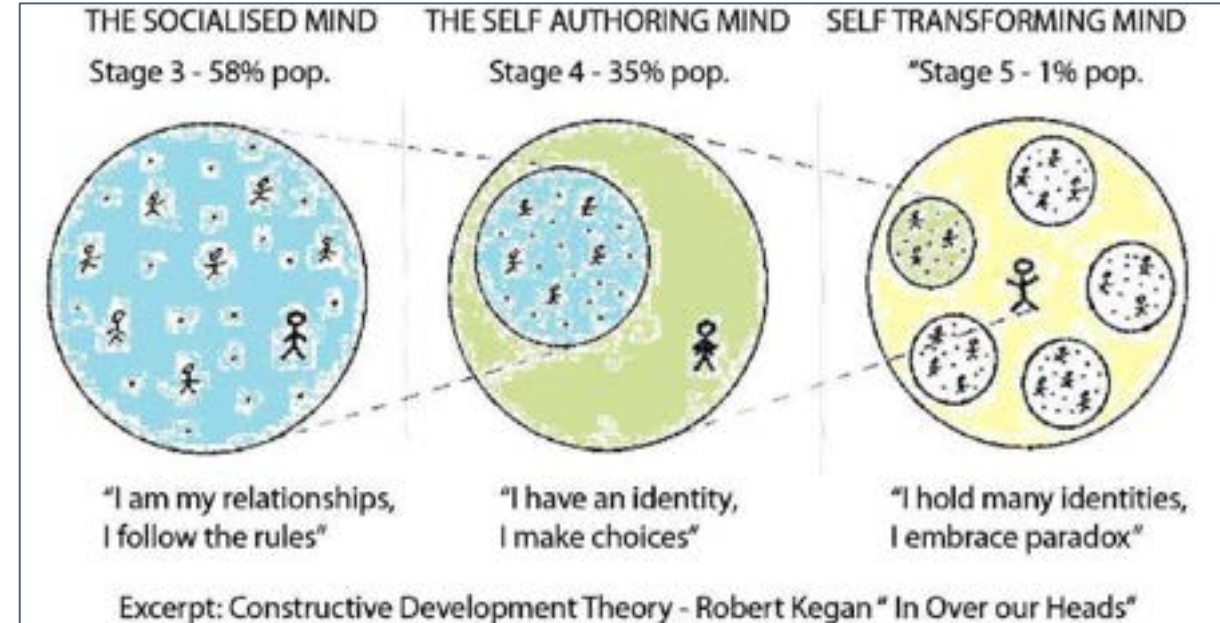
Για τους ενήλικους η βασική διαφοροποίηση παρατηρείται κατά τη μετάβαση από το τρίτο στο τέταρτο επίπεδο. Στον κοινωνικοποιημένο νου, αυτό που μας κατευθύνει είναι οι απόψεις, οι ιδέες και οι αξίες που έχει κάποιος υιοθετήσει από τις κοινωνικές νόρμες, μέσω των οποίων αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα ή τα προβλήματα.



Είναι σαφές ότι, καθώς προχωρούν τα στάδια της δομο-αναπτυξιακής σκέψης, οι δομές και το είδος της μάθησης περιπλέκονται και υπεισέρχονται σε κριτική επεξεργασία, καθιστώντας τη διαδικασία όλο και πιο σύνθετη.

# Δομο-αναπτυξιακή προσέγγιση

- Σημασία έχει η πορεία του ανθρώπου προς την ανάπτυξη μιας εσωτερικής εξουσίας που θα μπορεί να κάνει επιλογές των εξωτερικών αξιών, σύμφωνα με το αυτοκαθοριζόμενο σύστημα των πεποιθήσεών του.
- Ιδιαίτερα για τους νέους φοιτητές, αυτή η πορεία αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, διότι η ταυτότητά τους είναι υπό διαμόρφωση. Όλη η προσπάθεια έγκειται στη μετάβαση από μια ταυτότητα δομημένη από/μέσω άλλων, στην ανάπτυξη και αυτό-δόμηση της δικής τους μοναδικής ταυτότητας και σε εσωτερική διαλογική σχέση με τον εαυτό τους.



# κριτικός στοχασμός

---



# Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Arnett, J.J (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.
- Feldman, R. S. (2019). *Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Διά βίου προσέγγιση* (Η. Γ. Μπεζεβέγκης, Επιμ. μτφ). Αθήνα: Gutenberg.
- Illeris, K. (2016). *Ο τρόπος που μαθαίνουμε* (Μτφ. Ε. Κωσταρά, Μτφ). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Kamarianos, I., Adamopoulou, A., Lampropoulos, H, & Stamelos, G. (2020). Towards an understanding of university students' response in times of pandemic crisis (COVID-19). *European Journal of Education Studies*, 7(7), 20-40. doi: 10.46827/ejes.v7i7.3149.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Merriam, S. B., Caffarella, R. S. & Baumgartner, L. M. (2007). *Learning in adulthood: A comprehensive guide* (3rd ed.) San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. & Συν. (2007). Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση (Γ. Κουλαουζίδης, Μτφ). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Raikou, N. (2014). The processing of perceptions of education students at the University: A composite approach through transformative learning and constructive-developmental theory, In D. Andritsakou & L.West (eds.), *Proceedings of 1st ESREA Conference on 'Interrogating transformative processes in learning and education'*, 27-29 May 2014, Athens: ESREA, 297-306.
- Raikou, N. (2022). Emerging adulthood and university students: The case of an Educational Greek Department. *Mediterranean Journal of Education*, 2(1), 1-12.
- Video του Arnett για την αναδυόμενη ενηλικιότητα (emerging adulthood): <https://www.youtube.com/watch?v=fv8KpQY0m6o>
- Video του Kegan για τη δομο-αναπτυξιακή προσέγγιση (constructive-developmental approach): <https://www.youtube.com/watch?v=mW4LTqRJDW8>